

ԲԱԼԱԴ ԶԱԼՈՅԻ ԵՎ ԱՌԱՋԻՆ
ՍԻՐՈ ՄԱՍԻՆ

1

Զալոն իմ շո'ւնն էր, չալ-չալ աշքո'ւն էր,
Զալոն շքնաղ էր, պայծա՛ռ Զալո.
Ընկնում էր ոտիս, աշքը փակում էր,
Մածկվում էր տատիս հին շալով։

Ես հանում էի մեր հին գվրոցից
Թույնզգույն լաթեր ու սրմա,
Զարդարում էի պոշից մինչն վրդ
Ու տանում դաշտերը նրան։

Զալոն քայլում էր պշրուհու նման,
Սլվուն պոշը բոնած ցից,
Քսվում էր ոտիս, մոռում էր մոայլ,
Մոռում էր հպարտ հաճուկից։

Տուն էի բերում մութ փողոցներով,
Ծների աշքերից անտես.
Դանդաղ իջնում էր կապույտ երեկոն
Ու ծածկում սար ու դաշտեր։

2

Զալոն իմ շո'ւնն էր, չալ-չալ աշքո'ւն էր,
Զալոն շքնաղ էր, պայծա՛ռ Զալո.
Ընկնում էր ոտիս, աշքը փակում էր,
Բայց բանը վերջացավ չարով։

Գաղթի մութ ճամփին կորավ իմ շունք,
Ո՞վ գիտե՞՝ ո՞ր ձին կոխուեց...
Շուրջը մհոնում էր վերջին աշունք,
Չմնաց ինձ ո՛չ մի ընկեր...

3

Մի աղջիկ եղավ իմ երկրորդ սերը,
Խաժ աշքով աշխույժ մի աղջիկ,
Ոսկեգույն էին նրա մազերը
Ու բուրում էին դարշին:

Մի օր միասին գնացինք այգի,
Հուլիսան գիշերն էր նազում.
Նա շալշալ շորեր ուներ իր հազին,
Իսկ այգում՝ խաղողն էր հասնում:

Նստեցինք մենք թավ որթատունկի տակ,
Նա դրեց գլուխը ծնկիս,
Ես շոյում էի նրա վիզը տաք
Ու նայում մշուշպած դեմքին:

Օ, սեր իմ, սեր իմ...—ինձ հառել էին
Բիբերը նրա մլարուն.
— Զալո՞ն է նայում նրա աշքերից,
Զալո՞ն է ախուր նայում:

Անհուշ նազում են որթատունկերը,
Իսկ հետո անձրեն է խշշում.
Քեզ չեմ մոռացել, կորած ընկերուն.
Քեզ չեմ մոռացել, իմ շո'ւն...

Օրերի հեռվում նրա հաշոցը
Հնչում է կարծես լալով...

Զալոն իմ շունն էր, շալ-շալ աշքո՞ւն էր,
Զալոն շքնաղ էր, պայծա՛ռ Զալո...

1926

ՊՈԵՏԻ

ՄԱՐԱ

Մի զինչ գիշեր է եղել,
Մի զինչ գիշեր,
Մայրու՝ զահել մի եղեգ,
Հայրու՝ ուժեղ:

Բարդիներն են երգել
Զրերի մոտ,
Ամեն ինչ խորն է եղել,
Ամեն ինչ հորդ:

Ու մորըս հուզել է
Բարդիների երգը,
Խսկ դաշտերում փիրուզե
Սղրիդներն են երգել...

Ախ, ծղրիդներ շատախոս
Լուսնկայի հետ,
Ծնվեցի ձեր պատճառով
Այսպես պոետ...

Այսօր ոգին հին երգի
Ծեծեց իմ դուռը,
Թւ երբ բացի ես դուռը՝
Քնկել է սեմին—
Ճերմակ, ճերմակ մի աղջիկ՝
Բերնին փրփուրը,
Թղթե ծաղկած մի պսակ
Գեղին վարսերին:

1926

ԿԱԾԱՆՆԵՐՈՎ

Որպես հանգած մի անուն
Երկնքի վրա,
Այդ լուսինն է գեղնամույն
Աչքերով մեռած:
Ու բարդիներն են շրջում
Գիշերների մասին,
Լուսմ է անշշուկ
Խոնարհ մասրենին:
Ճանապարհներ անհմա,
Քառուղիներ ձիգ,
Ու պարիսպներ հնամյա,
Վերծիգ...
Խաղաղ գիշերն է խոսում
Խոսուն ձայներով,—
Գնում եմ ես իմ լուսե
Կածաններով...

1926

ԲԱՐԴԻՆԵՐԸ

1

Ես փոքր էի դեռ, փոքր էի ես,
Աշքեր ունեի բարի ու մեղմ,
Արտերի ճամփին տեսա ես քեզ,
Դու այնքան աղջկկ, այնքան անմեղ:

Առաջին հանդիպում...և ինձ թվաց,
Որ նման ես դու ճերմակ գառի,
Ուզեցի քեզ հետ դաշտը գնալ
Ու հասնել ճերմակ բարդի ծառին:

Ուզեցի, բայց դու գնացիր տուն,
Ու երազ դարձար, դարձար վերհուշ,
Փռվեց գորշագույն մի իրիկուն,
Ու մի շուն հաշեց հեռվից հեռու:

Հետո գիշերը՝ անհանգիստ քուն,
Լուսնկա դաշտերը, դունչը գառիս...
Ես գնում էի մեր դաշտերով,
Ու չէի հասնում բարդի ծառին...

2

Արագիլներ եկան ու գնացին,
Եվ գարուններ անցան, դարձան նորից,
Հասակդ ձգվեց, որպես հացի,
Շուրթերդ կարմի՛ր, կարմիր մորի:

Գնացքը սողաց մթին ձորից,
Ինձ էլ վերցրեց, ճշաց, գնաց.
Իմ աշքը մնաց կանաչ շորիդ
Եվ քո մազերին ոսկետրցակ:

Ախ, իմ գաշտերը լայն ու արձակ,
Եվ մեր խրճիթը, կալը, գեղը
Երազի նման եկան, անցան,
Սպիտակ իմ գառ, թողի քեզ էլ...

Եվ օրորում էր իմ սիրտը թուզ
Անուշ շրջունը հեռու արտի,
Ու գլխիս վրա խշում էր խոզ
Դաշտերում թողած ճերմակ բարդին...

ՕՐԵՐ

Նորից օրեր են վառ, ու իմ սրտում
Հուրհուրում է քո հրահուրը,
Ու խոսքերը քո քաղցր ու տրտում
Կարկաշում են, որպես բարակ ջուրը:

Երգի նման մի վաղուց երգված
Հիշում եմ նորից այն որբ մանկան,
Որին աշխարհը հեքիաթ թվաց,
Ու նա սկսեց անհոգ ման գալ:

Այն վառ մանկիկը: Թվաց նրան,
Որ լեռներից գեն չկա աշխարհ.
Երկինքը կապուլս, կապուլս վրան,
Չկա քաղցր միրդ մրգից աշնան:

Բայց երբ մեծացավ, դարձավ պոետ,-
Նա մրգեր տեսավ և քաղցր, և դառն,
Սաղիկներ ցանեց, երգ ու պոեմ,
Դարձավ իմաստուն մի պարտիզան...

1927

ԱՇՈՒԽՆ

Աշո՞ւն, խաղող ես բերել,
Ոսկե տերեւ ու մշուշ,
Ծրչազգեստներ բեհեղե,
Սեր ես բերել, աշո՞ւն,—

Ու տիրությո՞ւն ինձ համար,
Ու տիրությո՞ւն ինձ համար,
Ու տիրությո՞ւն ինձ համար
Ու շո՞ւք:

Աշո՞ւն, լուսին ես բերել,
Ու անձրևներ սրտմաշուկ,
Ֆանկպատի մոտ նստած
Գու մի դեղին, տիսուր շուն:

Աշո՞ւն:

Աշուն, ինչպե՞ս ես մաշում՝
Խարտոցի պես պաղ ու խիստ,
Մեռել ոսկե քո նաշում՝
Թող քնեմ խո՞ր ու հանգիստ:

Աշո՞ւն, խոսքեր ես բերել,
Ոսկե խաղեր ու ծնծղա,
Ու տիրությո՞ւն ինձ համար,
Ու տիրությո՞ւն ինձ համար
Ու մա՞հ...

ՍՐԻՆԳ

Նա երգում է ամեն օր,
Նա ամեն օր լալիս է,
Սրնգահարը կույր ու խեղճ,
Ու հեռու է, ու շկա
Նրա երգի մայիսը:

Ու կմեռնի նա մի օր
Այդ մայթերի վրա պաղ,
Սրնգահարը կույր ու խեղճ,
Ու փողոցը կդառնա
Նրա համար ցուրտ դագաղ:

Բայց այն, ինչ որ երգեց նա,
Եվ ինչ երգում է հիմա,
Սրնգահարն այն կույր ու խեղճ,
Երկրիս հովերը կերգեն
Հովիտներում անուրախ:

— Երգե՛ր, երգե՛ր հնօրյա,
Սրնգահարնե՛ր կույր ու խեղճ...

1927

ԱՅԳԵՍՏԱՆՆԵՐ

Այգեստաննե՞ր մթին, սաղարթավոր ու վեհ,
Այգեստաննե՞ր, որոնք կարկամել են, տարվել
Բլուրների վրա ու բլուրներն ի վե՞ր...
Այգեստաննե՞ր:

Այգեստաննե՞ր հուռթի ու կատաղի, հզոր,
Քազուկներով կանաչ ու մրգերով գեղին,
Այգեստաննե՞ր, որոնք վարարել են այսօր,
Սպասում են սիրով իրենց հավաքողին:

Խնկանման խաղող ու տանձ, ու բալ, ու դեղձ,
Իմաստություն՝ աշնան մրգերի պես հասուն,
Իմ մրգաստան երկի՛ր, մրգանման իմ ե՛րգ,
Երգի նման անմահ, երգի նման ասուն...

Առե՛ք, առե՛ք երգս ոսկեբառ ու հզոր,
Այգեստաննե՞ր բերրի, ու ձեր գիրկը տարեք...
Այգեստաննե՞ր, զուք, որ վարարել եք այսօր,
Այգեստաննե՞ր...

ԱՌԱՋԻՆԸ

Ես վերջինը՝ չեմ, հասկացե՛ք ինձ,
Եվ բորբ կարուտն իմ վերջինը՝ չէ,
Կմահանաս դու, կապույտ թախիծ,
Այնքան նոր երգեր պիտի հնչեն:

Վերջին պոետը... դեռ չկա նա,
Նա պիտի գա դեռ, պայծառ հանգով
Ամեն մի երգն իր՝ հատու դանակ,
Ամեն մի երգն իր՝ հերկի ակու:

Ողջո՞ւն, ողջո՞ւն քեզ, վերջին պոետ,
Եղիր հպարտ դու, եղիր լուսե,
Որքան խաշեն քեզ ու հայքոյեն,
Այնքան թող երգդ խորունկ հուզե:

Կդաս երկրիս խոլ մի անկյունից
Ու երգերը քո վեհ կհնչեն.
Վերջինը չեմ ես, հասկացե՛ք ինձ,
Ու բորբ կարուտն իմ վերջինը՝ չէ...

1927

Արև, շողերդ զա՛րկ դու
Երգիս արտի վրա,
Թող շողա՛քո նիզակը
Իմ սրտի վրա:

Շողա՛թող շողքդ լուսե
Մայթերի վրա,
Թող անձրեները հոսեն
Վարդերիս վրա:

Արև, հրահո՛ւր թռչուն,
Օծի՛ր ինձ քո լուսով.
Վարդն անձրեով է շնչում,
Իսկ երգը՝ հույզով...

1927

ԶԱՐԵՆՑԻ ՀԵՏ

1

Հիշո՞ւմ ես, հիշո՞ւմ ես, խշշում էր աշումը,
Զմեռն սպասում էր մերկ սարից անդին,
Բուլվարի ծառերը խշխշում էին,
Բուլվարը նման էր հիվանդի:

Մեր հոգնած երակների խողովակներով
Փշում էր աշնան քամին ցրտացուրտ,
Նա մերթ հեկեկում էր աղիողորմ
Ու մերթ էլ կատաղի ցնցում:

Նա ծվատում էր մացառ ու թուփ,
Հեկեկում խոլ ու տրտմաթախիծ,
Ամայի անտառում ու դեղնած դաշտում
Փնտրում էր գոնե մի ծաղիկ:

Անտառի տերևներն էին խշխշում,
Մահանում դաշտերն ընդարձակ.
Հիշո՞ւմ ես, հիշում ես՝ աշուն էր, մաշող աշուն,
Ամառը որքա՞ն շուտ անցավ:

Շուտ անցավ ամառը. նա միրգ էր ու հասուլթ,
Նա հասուն օրերի բեղո՞ւն նախօրե,
Բայց եկավ աշունը, եկավ թաց ու մահացուրտ.
Օրեր իմ, օրեր իմ, օրե՞ր...

Լսո՞ւմ ես, լսո՞ւմ ես, խշշում էր աշունը,
Զմեռն սպասում էր մերկ սարից անդին,

Երգերի ծառերը խշխշում էին,
Ծառերը նման հիվանդի:

2

Ես հիմա հիշում եմ մեր բոլոր այն հուշերը,
Մեր բոլոր ճամփաներն անցած,
Այդ ամենը հիմա օրերում մշուշվել են,
Բայց դեռ խայթում են, որպես հանցանք:

Առաջի՞ն տերեաթափ, ահագին և անկապան,
Այդ հողմ էր, փոթորի'կ էր, սամո՛ւմ.
Տանջանքով երկնում էինք նոր երգի նոր ապագան,
Եվ այդ էր... արյուն... քամում...

Ես գիտեմ՝ ոչ մի աղջիկ չարժե մեր մեկ իսկ երգին,
Ոչ մի երգ՝ այս տենդին բերրի,
Որ երգի՛ պիտի փոխվեն արնահոս մեր վերքերը, —
Գարնան պես վառմա՛ն երգերի:

Եվ իզուր այն ճահիճը լուսնահար այլայլվում է,
Ճառանցում է չարկամ ու խոցող,
Դեռ կանցնի՞ մեր երգերի երկաթե բատալիոնը
Վերելքի հզոր զնդոցով:

Քարեկա՛մ, մարտի'կ, ընկե՛ր, ինչ լավ է, որ մենք կա՛նք դեռ,
Կարող ենք ուղինե՛ր հարթել,
Երգերի վեհ շառաշով ծառանալ հի՛ն ծառի դեմ,
Հասցնել նոր կյանքի վարդեր...

«ԽԵՂԱՅ ԼԻԼԻԱՆ»

Սիրելի Ֆլիսեյին

Դու ապրում ես, դու ապրում ես, ու ես դեռ քեզ հիշում եմ,
Հիշում եմ դեռ քեզ,
Պաղ մարմարե սանդուղներից իշավ անշող աշունը,
Իշավ ու երգեց:

Անձրևածեծ մայթին ընկավ մի թիթեղե ցուցանակ՝
Շառաշով մի խուլ,
Մի կին, մթնում կանգնած, շոյեց մատները բարակ
Ու ժպտաց տիսուր:

Հետո մշուշ ու ստվերներ, ու մշուշում սպասող
Մի լապտեր կարմիր,—
Դաշնամուրը փոպոտ ու նենգ, դաշնամուրը խուլ մի հազով,
Ու մի պաղ մարմին:

Մի կանաչ կին, մի ոստիկան... Տարան նրան փողոցով
Մի մութ, զարտուղի.
Ու լալիս են նրա սրտում ձևերը նուրբ ու խոցող
Ռեմբո Արտուրի...

ՍԵՐԳԵՅ ԵՍԵՆԻՆԻՆ

Հիմա մեզ մոտ ցուրտ է, ցուրտ է և հյուսիսում,
Չյունն է ծաղկել հիմա շիրմիդ եղբերին,
Յավով մի անամոք ես քո մահն եմ հիշում,
Իմ հեռավոր եղբայր, Սերգեյ Եսենին:

Գիտե՞ս, գիտե՞ս արդյոք, որ քո մահից հետո
Նորից գարուն եկավ ու ծաղկեցին վարդեր,
Որ տարիներ անցան ու դեռ կանցնեն հերթով,
Նույն արևն է վառվում հուրդրան ու վարդես:

Էլ ինչո՞ւ քեզ հիշել, մի սիրելի անցորդ,
Որ շատ անգամ ճամփան մոռացել է, ծոել,
Խելագար մի նժոյյգ՝ ազատ թողած սանձով,
Մինչև որ մի գիշեր իր ուղեղը ցըեց...

Ցրեց քարքարուտի, ցրեց ժայռերի դեմ,
Ու դաշտերում մնաց սոսկ խրխինջը նրա,
Խակ երբ առավոտը շողջողաց պարզ ու թեն՝
Լացի շիթեր կային ծաղիկների վրա:

Ծաղիկների վրա անօգ շիթեր լացի,
Հետո արևն ելավ լիմոնի պես լուսե,
Զարթնեց մեծ առօրյան ու որոտաց անծիր,
Հողը նորից արև ու նոր հունդեր ուզեց:

Անողոք է կյանքը, անողոք ու համառ,
Նոր ծաղիկներն հիմա նոր բույրով են զարթներ:
Ու քո մահից հետո, իմ հեռավոր եղբայր,
Նորից գարուն եկավ ու ծաղկեցին վարդեր...

ԵՐԳ

Կոմիտասին

Սիրոս քեզնով լեցուն է,
Սիրոս այնպես,
Քո երգերը ցնծում են
Նուրբ ու անտեստ

Եվ արտերի'ն ոսկեվոր,
Արահետներին,
Երգում է երգըդ օրոր
Անցած օրերից:

Օրոր Հանդին ու կալին,
Հասկերին օրոր,
Օրոր Հոգնած մաճկալին,
Օրո՞ր, օրո՞ր:

Օրոր և քեզ Հեռավո՞ր,
Հեռավո՞ր իմ,
Օլորներիդ օրոր,
Երգիդ մտերիմ...

1927

ԱՆՎԵՐՆԱԳԻՐ

Արդիկ Զարենցին

Տեսնում եմ դեռ դեմքդ բյուրեղ,
Քո ժպիտը մեղմ ու մարմանդ,
Շիրմիդ վրա լացող քույրեր,
Ուսիները կյանքիդ գարնան.
Ու պրոֆիլդ՝ լացող մարմար,
Խաղաղ, որպես անամալ եթեր,
Շիրմիդ վրա լուսե կամար
Ու թիթեղե ծաղկեթերթեր:

Անբառ երգեր շիրմիդ վրա,
Սաղիկների նման կարմիր,
Հիշատակի կապույտ վրան՝
Անանձնական ու անմարմին.
Մի՛րտը, սի՛րտը քո հուրհրան՝
Խոցված մահու դաժան տեղով,
Քո լուսավո՞ր շիրմի վրա
Մեծ պոետի խիղճը երփող...